

การเรียนรู้การสอนโดยบริการสังคม ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์

Service Learning in the Library and Information Science Curriculum

ปราณี อัสวภูษิตกุล ¹

Pranee Asvapoositkul

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: Associate Professor,
Division of Library Science, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, E-mail: pra@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมในต่างประเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ดังนี้ 1) คำจำกัดความของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม 2) องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม 3) พัฒนาการของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม 4) พัฒนาการของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 5) การประเมินผลการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม 6) การวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการนำมาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอนหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทยหรือการทำวิจัยในประเทศนี้ต่อไป

Abstract

This study reviewed several foreign literatures which are related to service learning in the library and information science curriculum. The topics includes 1) definition of service learning, 2) essential elements of service learning, 3) development of service learning, 4) development of service learning in the library and information science curriculum, 5) assessing service learning and 6) analyzing literatures associated to the library and information science curriculum. The fundamental knowledge obtained from the reviews can be appropriately applied to the library and information science curriculum in Thailand or any other future studies.

คำสำคัญ: การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

Keywords: Service learning, Library and information science curriculum

บทนำ

การเรียนการสอนในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ผู้สอนมีการนำเทคนิคการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ในห้องเรียนหลากหลายแบบผสมผสานกัน โดยขึ้นอยู่กับบริบทคุณลักษณะของผู้เรียน จำนวนผู้เรียน เนื้อหา รายวิชา ระยะเวลาการเรียนการสอน สถานที่จัดการเรียนการสอน เป็นต้น ทั้งนี้การเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นแบบบรรยาย (Lecture method) แบบอภิปราย (Discussion method) แบบอภิปรายกลุ่มย่อย (Small group discussion) แบบใช้กระบวนการกลุ่ม (Group process) แบบบูรณาการ (Integration) แบบร่วมมือ (Cooperative learning) ซึ่งการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service learning) เป็นการเรียนการสอนอีกแบบหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการเรียนการสอนหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นสาขาแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ รวมทั้งบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ทักษะการทำงาน ความเชี่ยวชาญและความชำนาญเฉพาะด้านโดยการลงมือปฏิบัติ การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมที่นักศึกษาได้ปฏิบัติจริงในชุมชน/สังคม จะช่วยให้ให้นักศึกษามีความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้นในเนื้อหาที่เรียน เป็นการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่สำคัญซึ่งผู้สอนควรนำมาผสมผสานร่วมกับการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ

คำจำกัดความของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service learning)

การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม มีผู้ให้คำจำกัดความที่หลากหลาย ดังนี้

เฟอโก (Furco, 1996) ให้คำจำกัดความว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างมีเป้าหมาย ใช้บริบททางวิชาการออกแบบโครงการบริการ เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการให้บริการ การเรียนรู้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้เมื่อทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม

อัยเลอร์ และไจล์ส (Eyler & Giles, 1999, 5) ให้คำจำกัดความว่า รูปแบบการศึกษาเชิงประสบการณ์ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นโดยผ่านวัฏจักรการทำงานของนักศึกษาพร้อมกับผู้อื่น และผลที่สะท้อนกลับคือ นักศึกษามีทักษะและความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

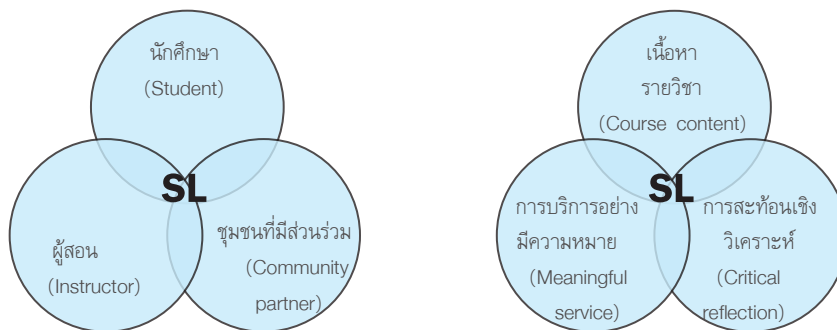
ออสมัน และ เพเทอร์เซน (Osman & Petersen, 2013, pp. 4-7) ให้คำจำกัดความว่า การเรียนการสอนที่เน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ทั้งการลงมือปฏิบัติ การสนทนาสื่อสาร การหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่หลากหลาย นักศึกษาได้เห็นมุมมองที่แตกต่างและได้ใช้ความคิดอย่างอิสระในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การเรียนการสอนแบบนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของนักศึกษา ทำให้บัณฑิตมีคุณภาพ เป็นพลเมืองโลกที่ดี

ศูนย์วิทยบริการทางการศึกษา (The Science Education Resource Center-SERC at Carleton College, 2018) ให้คำจำกัดความว่า การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมเป็นการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่นที่ใช้ได้ทั้งในห้องเรียนและชุมชนที่หลากหลาย นักศึกษา ชุมชนที่นักศึกษาเข้าไปทำโครงการ และอาจารย์ผู้สอน เป็นผู้ดำเนินการหลักในการพัฒนาโครงการกิจกรรมการเรียนรู้และการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับเนื้อหาในรายวิชาการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดกิจกรรมการให้บริการที่มีความหมายตอบสนองความต้องการของชุมชนตามที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการนั้น ๆ ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการจัดโครงการ

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์จริงอย่างมีเป้าหมาย มีการออกแบบโครงการบริการที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาในรายวิชาที่ศึกษา การประเมินผลโครงการเป็นระยะ นักศึกษา ชุมชน ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องต่างก็ได้เรียนรู้และได้รับประโยชน์จากโครงการบริการสังคม

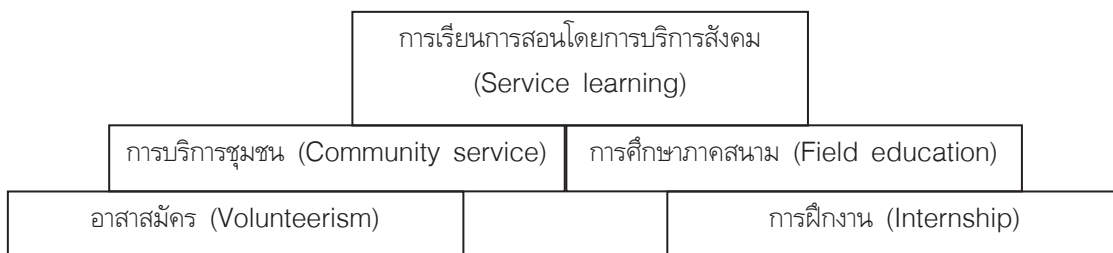
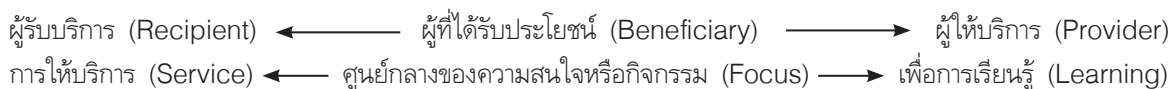
องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Key component of service learning)

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ประกอบด้วยนักศึกษา ผู้สอน และชุมชนที่มีส่วนร่วม ทั้งสามองค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กันและมีส่วนร่วมในการออกแบบโครงการบริการสังคมอย่างมีความหมายเป็นที่ต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาที่นักศึกษาเรียน เมื่อโครงการดำเนินการเสร็จก็สามารถประเมินผลหรือสะท้อนผลเชิงวิเคราะห์ได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
(The Science Education Resource Center, 2018)

ความแตกต่างระหว่างกิจกรรมในชุมชน
(Distinctions among community-based activities)

ภาพประกอบ 2 ความแตกต่างระหว่างกิจกรรมในชุมชนที่มีการทำโครงการ 5 ประเภท
(The Science Education Resource Center, 2018)

ภาพประกอบ 2 แสดงความแตกต่างของโครงการบริการสังคม การศึกษาเชิงประสบการณ์ที่เน้นโครงการบริการต่าง ๆ ผู้ที่ได้รับประโยชน์คือทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ลักษณะของโครงการจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้และการให้บริการ ซึ่งจะมีโครงการบริการสังคมอยู่ 5 ประเภท ที่มีการกำหนดความหมายไว้ในระดับสากลว่าใกล้เคียงกับโครงการที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ดังนี้

1. การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service-learning) เป็นการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานบริการในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นไปตามความสนใจของผู้เรียน บุคคลในชุมชน/สังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประโยชน์แก่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

2. การบริการชุมชน (Community service) คือ การที่นักศึกษาเข้าไปทำโครงงานบริการชุมชนหรือช่วยเหลือสังคม โดยนักศึกษาได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับบริการที่ได้ทำ ก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างไรในช่วงก่อนและหลังการทำโครงงานกับผู้รับบริการ เช่น โครงงานการเตรียมอาหารให้แก่ผู้ไร้บ้านในช่วงวันหยุด นักศึกษาได้เรียนรู้ขั้นตอน วิธีการเตรียมอาหาร และเมื่อให้อาหารแก่ผู้ไร้บ้านแล้ว นักศึกษาได้เห็นความแตกต่างอย่างไรเปรียบเทียบกับการไม่ให้อาหารแก่ผู้ไร้บ้าน เป็นต้น

3. การศึกษภาคสนาม (Field education) คือ การเรียนหรือเก็บข้อมูลนอกสถานที่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่การศึกษา เป็นการจัดทำขึ้นตามข้อกำหนดของรายวิชาหรือหลักสูตร

4. อาสาสมัคร (Volunteerism) คือ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมการให้บริการสังคมที่ครอบคลุมหน่วยงาน/องค์กรทุกประเภท

5. การฝึกงาน (Internships) คือ การให้นักศึกษาฝึกงานต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กร ทำให้เกิดทักษะความเชี่ยวชาญ เข้าใจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานที่ฝึก เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงก่อนที่จะจบไปทำงาน

จากภาพประกอบ 2 และคำจำกัดความของโครงงานบริการสังคม 5 ประเภท ที่มีความหมายใกล้เคียงกับโครงงานการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมจะพบว่า โครงงานการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม มีความสัมพันธ์และประกอบไปด้วยกิจกรรมการบริการชุมชน การศึกษภาคสนาม งานอาสาสมัคร และการฝึกงาน ผสมผสานลดหลั่นกันตามลำดับ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประโยชน์ทั้งแก่นักศึกษา บุคคลในชุมชน/สังคม ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับโครงงาน

พัฒนาการของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 เป็นแรงขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิดพัฒนาการของการรับใช้สังคมในประเทศสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ.1961 ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John Fitzgerald Kennedy) ให้มีการก่อตั้งองค์กรเพื่อสันติภาพ (Peace Corp) ค.ศ.1964 ประธานาธิบดีลินดอน บี. จอห์นสัน (Lyndon Baines Johnson) ก่อตั้งองค์กรอาสาสมัครเพื่ออเมริกา (Volunteers in Service to America- VISTA) เปิดโอกาสให้ชาวอเมริกันหลายพันคนทำงานอาสาสมัครรับใช้สังคมได้เต็มเวลา งานรับใช้สังคมและบริการชุมชนจึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้ กลายเป็นภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา นับแต่นั้นมา ช่วงทศวรรษ 1980 การเรียนรู้จากการรับใช้สังคมและการให้บริการชุมชนได้ขยายไปสู่การจัดการโดยองค์กรระดับรากหญ้าและมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น ค.ศ.1990 รัฐสภาอเมริกันได้ผ่านพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริการชุมชน (The National and Community Service Act) สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ในการดำเนินโครงการบริการชุมชน ขณะเดียวกันก็เกิดโครงการเรียนรู้และรับใช้อเมริกา (Learn and Serve America) สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนทำงานร่วมกัน ในปลายศตวรรษที่ 19 วิลเลียม เจมส์ (William James) และจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาและนักการศึกษาชาวอเมริกันได้สนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม บนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะเป็นพลเมืองที่ดี ถ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานบริการชุมชน การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมจึงเป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังให้กับนักศึกษา ผู้สอน และสมาชิกในชุมชน เสมือนว่าบุคคลทั้งสามกลุ่มนี้เป็นผู้ช่วยกันศึกษา ช่วยกันสอน เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนให้ดีขึ้น

นับแต่นั้นมาสถาบันอุดมศึกษาก็ได้มีการผนวกโครงงานบริการสังคมเข้ากับเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ อย่างเป็นทางการ มหาวิทยาลัยหลายแห่งประสบความสำเร็จอย่างมาก ในการที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในฐานะหน้าที่ของพลเมืองที่ดี มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีลงมือปฏิบัติในชุมชน ยึดหลัก

ความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตย เช่นที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน (The University of Wisconsin Madison) ตั้งโครงการชื่อว่า “The Wisconsin Idea” มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปและการพัฒนาพลเมือง โดยนำคุณสมบัติความสามารถที่โดดเด่นเฉพาะของมหาวิทยาลัยมาสนับสนุนการทำกิจกรรม บนความเชื่อมั่นว่านักศึกษาและผู้สอนของมหาวิทยาลัยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมในสมัยนั้นได้ด้วยวิถีประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาการของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการกุศล (Philanthropic model) ในระยะแรกโครงการบริการสังคมมีลักษณะของการรับใช้หรือแก้ปัญหาชุมชน การทำโครงการกิจกรรมถือว่าได้บุญ ทำเพื่อการกุศล ไม่ใช่เป็นการว่าจ้าง

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic engagement model) ระยะต่อมาโครงการบริการสังคมดำเนินการโดยยึดหลักการประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในโครงการบริการและมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ผู้สอนและนักศึกษาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สถาบันการศึกษาระดับสูงนอกเหนือจากภารกิจในการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการแบบมืออาชีพแล้ว การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมก็เป็นภารกิจหลักของสถาบันด้วย

3. รูปแบบชุมชนนิยม (Communitarian model) เป็นโครงการบริการที่มีแนวคิดให้ความสำคัญกับชุมชนและสังคม มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตทางสังคม บุคคลจะมีคุณค่าต่อเมื่อมีสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นในชุมชน การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมจึงเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาความรู้สึกรักของนักศึกษา บุคคลในชุมชนหรือในท้องถิ่น การขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองดีร่วมกับการขับเคลื่อนของภาครัฐ เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างคุณค่าทางสังคมและสิทธิส่วนบุคคล (Speck & Hoppe, 2004, pp. 3-5)

ปัจจุบันการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมีการผสมผสาน โดยอาจเป็นรูปแบบที่หนึ่งกับรูปแบบที่สอง รูปแบบที่สองกับรูปแบบที่สาม รูปแบบที่หนึ่งกับรูปแบบที่สาม หรือผสมผสานทั้งสามรูปแบบเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

พัฒนาการของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

ในอดีตการศึกษาระบบบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นการเรียนการสอนที่ผสมผสานทั้งภาคทฤษฎี ที่เป็น การบรรยายในชั้นเรียน การค้นคว้าข้อมูล การอ่านสารสนเทศที่หลากหลาย และภาคปฏิบัติเกี่ยวกับงานต่างๆ ในห้องสมุด การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมถูกนำมาใช้ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการตั้งแต่กลางทศวรรษ 1960 จวบจนปัจจุบัน กอปรกับมีการผ่านพระราชบัญญัติการก่อตั้งห้องสมุดและการจัดบริการห้องสมุด (The Library Services and Construction Act- LSCA) เมื่อ ค.ศ.1964 ผลของพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐสภาอเมริกันได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการก่อสร้างห้องสมุดในเขตเมืองและชนบทหลายแห่ง นักศึกษาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษาระดับนั้นจึง ได้สัมผัสประสบการณ์จริงจากห้องสมุดใหม่ ๆ หลายแห่งที่ก่อตั้งขึ้น ดังตัวอย่างโครงการต่อไปนี้

โครงการไฮท์จอห์น (High John Project) เป็นโครงการของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแมรี่แลนด์ (University of Maryland) เมื่อ ค.ศ.1969-1972 โครงการนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากแมรี่ ลี บันดี และ ริชาร์ด มอสส์ (Mary Lee Bundy and Richard Moses) เป็นจำนวน 88,000 ดอลลาร์สหรัฐ ผ่านกระทรวงศึกษาธิการของสหรัฐอเมริกา ผู้สอน นักศึกษา บรรณารักษ์ และคนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการสร้างห้องปฏิบัติการเรียนรู้ภายในห้องสมุดประชาชนของเมือง เมื่อโครงการเสร็จพบว่ามีปัญหาเรื่องคนเล็กน้อยตอนลงภาคปฏิบัติในชุมชน

ส่วนดอน โรเบิร์ต (Don Roberts) และจอห์น อิลลิสัน (John Ellison) ผู้สอนของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐนิวยอร์กที่เมืองบัฟฟาโล (The State University of New York at Buffalo) ได้ให้นักศึกษาระดมความคิดเห็นออกแบบโครงการกิจกรรมรูปแบบหลากหลายที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับห้องสมุดประชาชนในชุมชน

ต่าง ๆ ในช่วง ค.ศ. 1971-1972 โครงการนี้ประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง แต่มีผู้สอนบางคนก็แสดงความเห็นว่า มีนักศึกษาบางคนไม่ได้เข้าร่วมการประชุมทุกครั้งและสบโอกาสเรื่องการไม่เข้าชั้นเรียน

ขณะที่รอเจอร์ เกรียร์ (Roger Greer) กล่าวถึงนักศึกษาสาขาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยซีราคิวส์ (Syracuse University) ที่ได้มีส่วนร่วมในการทาวิจัยเชิงสำรวจ โดยรวบรวมข้อมูลและประเมินความต้องการของคนในชุมชน และได้นำผลการวิจัยมาใช้ในการสร้างห้องสมุดประชาชนในช่วงทศวรรษที่ 1970 (Peterson, 2009, pp. 1-4)

กรณีศึกษาอีกเรื่อง คือ โครงการเรียนรู้เรื่องสื่อประสมของนักศึกษาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยไอโอวา ผู้สอนได้นำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ โดยมีเป้าหมายในการเรียนการสอนคือ นักศึกษาได้พัฒนาทักษะด้านสื่อประสม พัฒนารูปแบบแนวคิดสำหรับการนำสื่อประสมไปใช้ในห้องสมุด พัฒนาวัฒนธรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้ ผลของการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้คือ นักศึกษาได้พัฒนาสื่อประสมประเภทเว็บไซต์ให้แก่ห้องสมุดประชาชนในไอโอวาหลายแห่ง (Elmborg, 2001, pp. 265-281)

นอกจากนี้ที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา (School of Library and Information Science, The University of South Florida-USF) มีโครงการภาคสนามที่ทำงานร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การรู้หนังสือ การให้ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการทำหนังสือเสียงโดยมีความร่วมมือกับห้องสมุดระดับชาติเพื่อให้บริการผู้พิการทางสายตา (National Library Service for the Blind Physically Handicapped) และหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress)

ในมลรัฐฟลอริดา มีหน่วยงานที่ดูแลห้องสมุดประชาชนและหอจดหมายเหตุของรัฐ ออกพระราชบัญญัติการจัดสรรเงินทุนให้แก่โครงการด้านเทคโนโลยีห้องสมุดที่สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม (Library Services and Technology Act-LSTA) มีโครงการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและสารสนเทศศาสตร์ที่มีภูมิลาเนาในภูมิภาคนี้ ได้รับการพิจารณาจัดสรรเงินทุนถึง 76,000 ดอลลาร์สหรัฐ ในรายวิชาการเขียนวิจัย และรายวิชาการปฏิบัติงานภาคสนาม โดยเสนอโครงการเกี่ยวกับระบบห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง ในเขตดิ๊กซี (Dixie) เขตกิลคริสต์ (Gilchrist) และเขตลาฟาแยต (Lafayette) มลรัฐฟลอริดา ทั้งสามเขตนี้มีประชากรประมาณ 33,000 คน ในห้วงเวลานั้นประชากรส่วนใหญ่มีอัตราการศึกษาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่รัฐกำหนด การออกจากโรงเรียนกลางคันของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีอัตราสูงมาก อัตราการตั้งครุภัณฑ์ในวัยรุ่น การว่างงาน และการขาดทักษะในการทำงานสูง ประชากรส่วนใหญ่ยากจน และอาศัยอยู่ในสภาพสังคมไม่ดี นักศึกษาได้พัฒนาแอปพลิเคชันห้องสมุดชื่อ วัฏจักรการเรียนรู้ (Circle of learning) ประชาสัมพันธ์ห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง ผ่านแอปพลิเคชัน ผู้ใช้ในชุมชนทั้งเด็ก ผู้ปกครอง ชนกลุ่มน้อย สามารถเข้าถึงสารสนเทศผ่านแอปพลิเคชัน มีเว็บไซต์ที่เข้าถึงรายการบรรณานุกรมของห้องสมุด แนะนำการทำบ้านสำหรับนักเรียน บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า โครงการการเรียนรู้หนังสือสำหรับครอบครัว การรู้หนังสือสำหรับผู้ใหญ่ ทุกคนสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิวฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และศาสนา โครงการนี้เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน นักศึกษา บรรณารักษ์ของห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง บรรณารักษ์ของมลรัฐ เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพ ครู อาจารย์ ในวิทยาลัยชุมชน ตลอดจนผู้สอนหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา เมื่อแอปพลิเคชันดังกล่าวถูกนำมาใช้แล้ว ก็ได้มีการประเมินผลและจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการรู้หนังสือของรัฐฟลอริดา รวมทั้งการนำเสนอขั้นตอนการดำเนินโครงการที่ผ่านมา (Yontz & McCook, 2003, pp. 58-68)

งานวิจัยของเมห์รา (Mehra, 2004) เป็นการสำรวจกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ค.ศ.2002 โดยสอบถามผู้สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ใหญ่ ๆ ของสหรัฐอเมริกา 19 แห่ง โดย 14 แห่ง ส่งแบบสอบถามกลับผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ อีก 5 แห่ง ส่ง

กลับเป็นสำเนาแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามจาก 3 แห่ง ตอบว่าไม่เคยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบนี้ในหลักสูตร 9 แห่ง ตอบว่าใช้การเรียนการสอนวิธีนี้ในหลักสูตร และ 7 แห่งตอบว่ายังไม่มีการใช้ แต่สนใจและเห็นความสำคัญในการนำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ในหลักสูตรที่จะปรับปรุงต่อไป ขณะที่คณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยก็ต้องนำวิธีการเรียนการสอนแบบนี้มาใช้เช่นกันตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้มีสรุปชื่อรายวิชาที่นำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ผ่านโครงการต่าง ๆ ตามตาราง 1

ตาราง 1 รายชื่อวิชาที่มีโครงการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 9 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา

รายชื่อวิชา	โครงการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
วรรณกรรมทางการแพทย์	<ul style="list-style-type: none"> - การออกแบบเว็บเบรเซอร์ของศูนย์สารสนเทศสำหรับผู้หญิง - การสร้างแผนแม่แบบสุขภาพในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดโดยเครือข่ายสตรีที่เป็นชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่น
ระบบเครือข่ายสารสนเทศ การรู้สารสนเทศ	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาศูนย์เทคโนโลยีชุมชนในพื้นที่ด้อยโอกาส - การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์สำหรับผู้พิการ - การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์สำหรับชนกลุ่มน้อยที่เป็นนักเรียน - การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ของห้องสมุดประชาชน - การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์สำหรับศูนย์เทคโนโลยีชุมชน - การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์สำหรับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่และเยาวชนที่มีรายได้ต่ำ
ปฏิบัติการเทคโนโลยี	กิจกรรมด้านไอทีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน K-12
การออกแบบเว็บไซต์สำหรับองค์กร	การออกแบบเว็บไซต์สำหรับหน่วยงานยุติธรรมทางสังคม
เครือข่ายห้องสมุด	การเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อหาทุนสนับสนุนการทำงานบริการร่วมกัน
การวิเคราะห์ระบบและการจัดการ	การสำรวจข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและนำมาออกแบบระบบสารสนเทศสมูทไฟ
วรรณกรรมสำหรับเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - การประเมินทรัพยากรสารสนเทศสำหรับเด็กในหลากหลายวัฒนธรรม - การสร้างเว็บไซต์สำหรับเด็ก - การรวบรวมบรรณานุกรมวรรณกรรมเด็ก - การพัฒนากิจกรรมสำหรับเด็ก
บริการสารสนเทศเพื่อการอ้างอิง	การจัดบริการอ้างอิงบนอินเทอร์เน็ตในห้องสมุดประชาชนสำหรับผู้ใช้ในพื้นที่ห่างไกล

รายชื่อวิชา	โครงการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
ห้องสมุดและสารสนเทศศาสตร์กับความยุติธรรมทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - การวิจัยด้านเครือข่ายสตรีที่เป็นชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่น และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสุขภาพสตรี - การพัฒนาโครงการสำหรับวัยรุ่นกับห้องสมุดท้องถิ่น - การให้คำปรึกษาด้านคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนหลังเลิกเรียน - การพัฒนาเว็บไซต์ให้แก่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางสังคมและชนกลุ่มน้อย - การจัดตั้งสภาชุมชน

จากตาราง 1 แสดงรายชื่อวิชาที่มีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ปี ค.ศ.2002 ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 9 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา กับโครงการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในเรื่องต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับรายวิชานั้น ๆ ผู้สอนในโรงเรียน 1 แห่ง ระบุว่า โครงการกิจกรรมช่วยให้นักศึกษาได้สัมผัสความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ความเป็นประชาธิปไตย การเข้าถึงข้อมูล และการวิจัย ผู้สอนอีก 1 แห่ง ระบุว่า นักศึกษาได้เรียนรู้สารสนเทศสาขาเฉพาะ เช่น สารสนเทศสุขภาพของกลุ่มคนด้อยโอกาส วิชาการเครือข่ายสารสนเทศ นักศึกษาสนุกกับการทำงานเป็นทีม ได้ใช้เวลาอย่างเต็มที่เพื่อการเรียนรู้ที่เรียนในรายวิชา เพราะนักศึกษาเห็นว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญมากต่อการทำงาน ผู้สอนทุกแห่งระบุเหมือนกันว่าบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นวิชาชีพที่มุ่งเน้นการให้บริการ การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมทำให้นักศึกษาได้พัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาระดับปริญญาตรี การทำวิจัย กับการปฏิบัติงานจริงในชุมชน มีมุมมองที่กว้างขึ้นกว่าการเรียนแต่เพียงในห้องเรียน

งานวิจัยอีกเรื่องของเมย์ร่า ได้นำเสนอประเด็นสำคัญจากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมบนเว็บไซต์ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 10 อันดับแรกในสหรัฐอเมริกา พบว่า เว็บไซต์ของโรงเรียนทั้ง 10 แห่ง มีสารสนเทศการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมที่ปรับข้อมูลให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ มีการเชื่อมโยงข้อมูลโครงการกิจกรรมไปยังรายวิชาในหลักสูตร

ผลการวิจัยทั้งสองเรื่องของเมย์ร่าพบว่า การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ นักศึกษา จึงมีการเรียกร้องให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์นำกระบวนการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ในหลักสูตร เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่ นักศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) การเรียนรู้งานบริการและการติดตามสารสนเทศของชุมชน (Community Informatics-CI) การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมข้อมูลเครือข่าย (ICTs) การเชื่อมโยง PAR, CI และ ICTs เข้าด้วยกันอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมจะช่วยเสริมการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและความเสมอภาคทางสังคม

การศึกษาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา มีความพยายามร่วมกันของผู้สอนในภาคศึกษากับมหาวิทยาลัยเพื่อสนับสนุน PAR และสร้างหลักสูตร CI ในหลักสูตรระดับปริญญาโท เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างแบบแผนการเชื่อมต่อระหว่างนักศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน การเรียนรู้งานบริการ การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ก่อให้เกิด 1) การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม 2) การศึกษาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชน 3) การสร้างการรับรู้และความน่าเชื่อถือในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในฐานะตัวแทนหนึ่งของสังคม และ 4) การเรียนรู้เรื่องความเสมอภาคและการเสริมสร้างพลังอำนาจของประชาชนในการอยู่ร่วมกันผ่านโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Gurstein, 2000, pp. 1-2)

นอกจากนี้จากงานวิจัยเรื่องเดียวกันยังพบประเด็นความท้าทายที่ต้องคำนึงถึงในการนำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมกำหนดไว้ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ดังนี้

1. การทำโครงการและขั้นตอนการลงมือปฏิบัติให้เหมาะสมกับช่วงเวลา กำหนดการ ความต้องการ ความคาดหวังของนักศึกษาและความคาดหวังของชุมชนหรือสังคม เป็นประเด็นที่ต้องคำนึงถึง
2. การรวบรวมข้อเสนอแนะหรือข้อวิพากษ์จากชุมชน/สังคม และผู้เชี่ยวชาญกลับมาให้ได้ภายในกรอบระยะเวลาของการเรียนการสอนคือ 1 ภาคการศึกษา
3. ผู้สอนต้องทุ่มเทความพยายามและใช้เวลามากขึ้นในการวางแผนโครงการและขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น แผนการเดินทางลงพื้นที่ แผนการลำเลียงวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
4. นักศึกษาขาดทักษะในการเข้าถึงชุมชนคือ การทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการงานที่สำคัญ การตระหนักถึงสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และการตัดสินใจ
5. การไม่สามารถกำหนดว่าโครงการลักษณะใดเหมาะสมกับชุมชนหรือสังคมใด
6. นักศึกษาขาดประสบการณ์ในการดำเนินงานกับชุมชน
7. นักศึกษาบางคนมีความรู้สึกผิดหวังที่ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม
8. ความยึดหยุ่นของขอบเขตรายวิชาที่มีทั้งการบรรยายและการปฏิบัติเพื่อเตรียมนักศึกษาให้พร้อมก่อนลงภาคสนามจริงในชุมชน
9. การประสานงานและจัดระบบการทำงานของทีมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ
10. การฝึกอบรมนักศึกษาในการคิด เขียน และทำโครงการบนพื้นฐานของข้อมูล เพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น
11. การประเมินสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึงเมื่อนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในที่สาธารณะ
12. การจัดโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมที่ใช้เวลานานเกินไปได้ยาก เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาที่ต้องดำเนินโครงการให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ภาคการศึกษา เว้นแต่ว่าผู้สอนจะทำโครงการดังกล่าวในทุกภาคการศึกษา แต่มีกลุ่มนักศึกษาที่เปลี่ยนไป

จากประเด็นความท้าทายที่พบ เป็นประเด็นที่ผู้สอนพึงตระหนักและหาแนวทางป้องกันในการจัดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในอนาคตต่อไป

ส่วนบทความของอัลเบิร์ตสัน และไวท์เทคเคอร์ (Albertson & Whitaker, 2011, pp. 152-163) กล่าวถึงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยอลาบามา (University of Alabama) มีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชาพื้นฐานเทคโนโลยี โดยนักศึกษาได้จัดโครงการฝึกอบรมการรู้เทคโนโลยีเบื้องต้นให้แก่บุคคลผู้พิการทางสติปัญญาในชุมชน เมื่อโครงการเสร็จสิ้นมีการประเมินการมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษากับนักศึกษา และนักศึกษากับผู้พิการ นักศึกษาระบุว่า ได้ขยายองค์ความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน มีจิตสำนึกต่อปัญหาของชุมชน ส่วนผู้สอนก็ได้ประเมินกรอบโครงการที่นักศึกษาออกแบบเพื่อเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับ

บทความของแอนเจิล (Angel, 2016, pp. 4-14) กล่าวถึงการสร้างพันธมิตรการทำงานร่วมกันของสาขาวิชาต่าง ๆ ในคณะกับชุมชน กรณีศึกษาการเพิ่มคุณภาพหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น (St. John's University) ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในระบบออนไลน์และมีโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม การหาวิธีการใหม่ ๆ ในการสอนนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับข้อกำหนดเรื่องสมรรถนะหลักของบรรณารักษ์ 8 ประการ โดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมในหลักการประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองดี มีความรู้ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สามารถ

วิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ สามารถสื่อสารทางวาจาและที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวคิด วิธีการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วน การร่วมมือกัน การสร้างความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ตลอดจนความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

การเรียนการสอนของหลักสูตรนี้เป็นระบบออนไลน์และต้องผสานเข้ากับการบริการสังคมถือเป็นสิ่งที่ท้าทายมาก นอกเหนือจากการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดส่งเนื้อหาออนไลน์ให้แก่นักศึกษาแล้ว นักศึกษายังได้ทำโครงการร่วมกับศูนย์ศึกษาย้ายถิ่นในนิวยอร์ก (The Center for Migration Studies of New York-CMS-NY) เนื่องจากศูนย์ฯ ประสบปัญหาการรวบรวมสารสนเทศของผู้ย้ายถิ่นฐานคือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้แก่ องค์กรการสหประชาชาติ องค์กรภาครัฐ นักวิชาการ และองค์กรชุมชน ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของศูนย์ฯ เพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะในการปกป้องสิทธิของผู้อพยพและผู้ลี้ภัยอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าถึงสารสนเทศไม่ได้ ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายที่มีอยู่กับความต้องการที่แท้จริงของผู้อพยพ นักศึกษาหลักสูตรนี้ได้ทำโครงการโดยการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นให้ทันสมัย การแปลงเอกสารและภาพให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล การจัดการสารสนเทศให้ถูกต้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และนำสารสนเทศทั้งหมดขึ้นเผยแพร่บนเว็บไซต์ขององค์กร ช่วยให้บุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงสารสนเทศของศูนย์ศึกษาย้ายถิ่นในนิวยอร์ก

โมนิกา (Mónica, 2017, pp. 171-185) วิจัยเรื่อง การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมกับการศึกษา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์บรรณารักษะงานบริการตอบคำถามเพื่อช่วยการค้นคว้าของห้องสมุดมหาวิทยาลัย 14 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา มีข้อคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การศึกษาในหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ผ่านมา กับ การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการให้บริการลูกค้าหรือผู้ใช้ห้องสมุด ผลการวิจัยประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ บรรณารักษะให้คำตอบว่า การศึกษาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ควรนำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการลูกค้าหรือผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาให้เรียนรู้กับสถานการณ์จริงก่อนที่จะจบการศึกษาและไปประกอบวิชาชีพ

เบคเนล และโมลเลอร์ (Becnel, & Moeller, 2017, pp. 56-65) วิจัยเรื่องประสบการณ์การเรียนรู้จากการฝังตัวอยู่ในชุมชน กรณีการนำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ในบางรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐแอปพาเลเชียน (Appalachian State University) ซึ่งเป็นหลักสูตรออนไลน์ในระบบการศึกษาทางไกล มีข้อกำหนดของหลักสูตรว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตชุมชนใด ควรทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น เช่นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาแถบรัฐนอร์ทแคโรไลนา (North Carolina) สามารถทำโครงการกับห้องสมุดในชุมชนที่ตนพำนักอยู่หรือชุมชนใกล้เคียง โดยใช้การประชุมออนไลน์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาและบุคลากรของห้องสมุดชุมชนในช่วงดำเนินโครงการ

ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ 20 คน จากทั้งหมด 22 คน ระบุว่า โครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ช่วยเสริมความเข้าใจและได้ภาพรายละเอียดของเนื้อหาที่เรียนในรายวิชาชัดเจนมากขึ้น เป็นความท้าทายและคุ้มค่ามากกับประสบการณ์จากชุมชนที่ฝังอยู่ในการเรียนรู้ของนักศึกษา และนักศึกษามีแนวโน้มการพัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับบรรณารักษะของห้องสมุดที่ร่วมโครงการ ซึ่งมักจะนำไปสู่โอกาสในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเมื่อจบการศึกษา ผู้สอนก็ได้ทราบว่าความถี่ในการสนทนาร่วมกันระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาจำนวนประมาณ 12-15 คน/สัปดาห์ เป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม การจัดอภิปรายเมื่อโครงการเสร็จสิ้นทำให้นักศึกษาตระหนักมากยิ่งขึ้นว่าวิชาชีพนี้เหมาะสมกับเขาหรือไม่ และพบปัญหาเล็กน้อยในการหาพื้นที่ชุมชนที่จะทำโครงการบริการ ตัวอย่างโครงการที่นักศึกษาทำร่วมกับชุมชนได้แก่ การฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่คนในชุมชน การออกแบบพื้นที่ห้องสมุดใหม่ การพัฒนาเว็บไซต์สำหรับห้องสมุดประชาชน การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเรือนจำท้องถิ่น เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมีการกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยมีขั้นตอนการเรียนการสอนตามลำดับ ดังนี้

1. การสะท้อนคิดก่อนการเรียนการสอน (Pre-reflection) เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษาช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับวิธีที่จะช่วยชุมชนหรือท้องถิ่นของตน โดยศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากการอ่านข่าวและบทความเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งประเด็นที่น่าสนใจทั้งในระดับท้องถิ่นของตนและระดับสากล นอกจากนี้มีการตรวจสอบโครงการที่เคยมีในอดีตและคาดการณ์ผลของโครงการที่จะดำเนินการ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องปัจเจกบุคคล ตำแหน่งที่ตั้ง และอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

2. ภาคนทฤษฎี (Theory) เป็นการสอนทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อบริการชุมชน เทคนิคการค้นหาและรวบรวมสารสนเทศอย่างเหมาะสมกับบริบทของปัญหา ได้แก่ การสำรวจข้อมูลออนไลน์ การสรุปผลและนำเสนอผลการค้นพบด้วยแผนสถิติ แผนภูมิ ภาพกราฟิก และสื่อมัลติมีเดียอื่น ๆ ให้น่าสนใจ

3. ภาคนปฏิบัติ (Action) เป็นการลงมือทำโครงการกิจกรรมให้บริการชุมชนในหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสมกับชุมชน การสนทนาหรือการถกเถียงกับคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง การออกแบบโปสเตอร์ จัดหมายข่าวรณรงค์ พัฒนาเว็บไซต์ การเดินรณรงค์บนท้องถนน เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการกิจกรรม การนำเสนอผลการค้นพบแก่สถาบันการศึกษาของตน สถาบันการศึกษาอื่นที่เกี่ยวข้องหรือมีความร่วมมือกัน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก

4. การสะท้อนคิดหลังการเรียนการสอน (Reflection) เป็นกระบวนการคิดพิจารณาเพื่อทบทวนเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการทั้งระบบ ตั้งแต่ก่อนทำโครงการ ขณะที่กำลังดำเนินการ และหลังจากที่โครงการเสร็จแล้ว โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อตนเองและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นนี้ไปใช้ประโยชน์กับชีวิตในอนาคตได้ โดยประเด็นหลักที่ต้องให้นักศึกษาคิดทบทวนสิ่งที่ได้รับจากการทำโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม คือ

- 4.1 นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับโครงการที่ทำ
- 4.2 นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับตนเองบ้าง
- 4.3 เมื่อโครงการเสร็จสิ้น นักศึกษาเห็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

การประเมินผลการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Assessing service learning)

ในการประเมินผลต้องประเมินโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย ดังนี้

1. การประเมินตนเองของนักศึกษาว่า นักศึกษาได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการทำโครงการตั้งแต่เริ่มคิดและออกแบบโครงการ จวบจนการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น
2. การประเมินโครงการโดยคนในชุมชนที่นักศึกษาไปทำกิจกรรมด้วย คนในชุมชนสามารถประเมินนักศึกษา วิชาภรณ์โครงการเพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้านต่อไปในอนาคต
3. การประเมินโดยผู้สอน ได้แก่ การเขียนโครงการ การประเมินเนื้อหาของโครงการ ตลอดจนการนำเสนอผลสรุปโครงการด้วยวาจาและการใช้สื่อต่างๆ

การวิเคราะห์วรรณกรรมต่างประเทศ

วรรณกรรมต่างประเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ พบว่า มีการนำวิธีการเรียนการสอนแบบนี้มาใช้ในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรฯ ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1960 จวบจนปัจจุบัน โดยแยกเป็นกลุ่มรายวิชาได้ ดังนี้

1. กลุ่มรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ รายวิชาพื้นฐานเทคโนโลยี ระบบเครือข่ายสารสนเทศ ปฏิบัติการเทคโนโลยี การออกแบบเว็บไซต์สำหรับองค์กร เครือข่ายห้องสมุด สื่อประสม และการวิเคราะห์ระบบและการจัดการ
2. กลุ่มรายวิชาสารสนเทศกับชุมชน/สังคม ได้แก่ รายวิชาวรรณกรรมทางการแพทย์ การรู้สารสนเทศ วรรณกรรม

สำหรับเด็ก บริการสารสนเทศเพื่อการอ้างอิง และห้องสมุดและสารสนเทศศาสตร์กับความยุติธรรมทางสังคม

3. กลุ่มรายวิชาอื่น ๆ ได้แก่ รายวิชาระเบียบวิธีวิจัย และการปฏิบัติงานภาคสนาม (Albertson & Whitaker, 2011, pp. 152-163; Elmborg, 2001, pp. 265-281; Mehra, 2004; Peterson, 2009, pp. 1-4; Yontz & McCook, 2003, pp. 58-68)

นอกจากนี้รายวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวจะพบว่าผู้สอน นักศึกษาและชุมชนที่มีส่วนร่วมได้ช่วยกันออกแบบโครงสร้างบริการให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษา เมื่อโครงการดำเนินการเสร็จก็ประเมินหรือสะท้อนผลเชิงวิเคราะห์ที่กลับมาถึงบุคคลทั้งสามกลุ่ม วิธีการเรียนการสอนแบบนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ได้ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมกับการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ ในรายวิชาเดียวกัน การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม การศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในมุมมองของผู้สอนที่นำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ การศึกษาลักษณะของโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม การสำรวจรายวิชาที่นำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Albertson, D., & Whitaker, M. S. (2011). A service-learning framework to support an MLIS core curriculum. *Journal of Education for Library and Information Science*, 52(2), 152-163.
- Angel, C. M. (2016). Collaboration among faculty members and community partners: increasing the quality of online library and information science graduate programs through academic service-learning. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 10(1-2), 4-14.
- Becnel, K., & Moeller, R. A. (2017). Community-embedded learning experiences: putting the pedagogy of service-learning to work in online courses. *Open Learning*, 32(1), 56-65.
- Elmborg, J. K. (2001). Service learning in the library and information science curriculum: the perspectives and experiences of one multimedia/user education class. *Research Strategies*, 18(4), 265-281.
- Eyler, J., & Giles, D. (1999). *Where's the learning in service-learning?* San Francisco, LA: Jossey-Bass.
- Furco, A. (1996). *Service-learning: A balanced approach to experiential education*. Retrieved from <https://digitalcommons.unomaha.edu/slceslgen/128>
- Gurstein, M. (2000). *Community informatics: enabling communities with information and communications technologies*. Hershey, PA: Idea Group Publishing.

-
- Mehra, B. (2004). Service learning in library and information science (LIS) education: connecting research and practice to community. *UCLA Journal of Education and Information Studies*, 1(1). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/42365397_Service_Learning_in_Library_and_Information_Science_LIS_Education_Connecting_Research_and_Practice_to_Community
- Mónica, C. -A. (2017). Service learning for improvement of customer service education in LIS. *Education for Information*, 33(3), 171-185.
- Osman, R., & Petersen, N. (2013). *Service learning in South Africa*. Cape Town, Southern Africa: Oxford University Press.
- Peterson, L. (2009). A brief history of service learning in LIS. In, L. Roy, K. Jensen, & A. H. Meyers (Eds.). *Service learning: linking library education and practice* (pp. 1-4). Atlanta, GA: American Library Association.
- Speck, B. W., & Hoppe, S. L. (Eds.). (2004). *Service-learning: history, theory, and issues*. Westport, CT: Praeger.
- The Science Education Resource Center. (2018). What is service-learning? Retrieved from <https://serc.carleton.edu/introgeo/service/what.html>
- Yontz, E., & McCook, K. (2003). Service-learning and LIS education. *Journal of Education for Library and Information Science*, 44(1), 58-68.